

každý může v mezích zákona projevovati mínění slovem, písemem, tiskem, obrazem a pod. Znění toto zdá se nasvědčovati tomu, že censura divadelní nebyla ani ústavní listinou u nás zrušena a že tedy zákon (nestačilo by tedy nařízení) prohlašující provozování hry divadelní závislým na zvláštním povolení, nebyl by v odporu s ústavně zaručenou svobodou projevu mínění. Zrušení censury vyžadovalo by dle toho rovněž zákona, provozování samo zůstalo by však i přes to ovšem podřízeno sankci všeobecného zákona trestního. Řešení toto bylo by snad nejpříjemnějším.

K otázce platnosti mírových smluv.

Method Fišer.

I.

O tom, co v theorii pokládá se za vyřízeno, praxe začíná pochybovati. Každý názor, obzvláště ve vědách duchových, pokud je logicky správně odůvodněn, má svůj význam a nelze jej pro opačné pojetí snad ihned zamítnouti. Přece však je rozdíl v důsledcích podle toho, kdo takový názor projeví a jím se řídí. Mínění theoretika zůstává vždy jen akademické ceny, přinese autoru buď uznání neb nejmýše ostrou kritiku. Názor praktikův může však míti případně dalekosahající hospodářský význam, jestli byl tvořen nesprávně. Tak dostala se již v praxi na přetřes i otázka platnosti mírových smluv, vzhledem k tomu, že mírové smlouvy nebyly dosud publikovány ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého.

Officiální věda (prof. Weyr, Soustava čl. práva státního na str. 82.) má za to, že takové publikace k platnosti státních smluv není třeba. (Téhož mínění jest asi též prof. Vavřínek, poněvadž se v »Základech ústavního práva«, díl I., otázky té nedotýká, ač k tomu v § 34. »Vyhlásování zákonů« byla příležitost, a pokládá ji tudíž za samozřejmou v hořejším smyslu.) A skutečně není v našem zákonodárství nikde opory pro názor opačný. Publikace jest dle ústavní listiny (§ 49.) a také dle prozatimní ústavy (§ 19.), v jejíž dobu spadá sjednání mírových smluv, třeba jen k platnosti zákona. Pokud tedy mezinárodní smlouva nevyžaduje dle ústavní listiny, jak tomu jest u nás při změně státního území dle § 64. úst. listiny, výslovně formy zákona, publikace není třeba. Že se pak zařadují mezinárodní smlouvy do sbírky zákonů a nařízení dle zákona ze dne 13. března 1919, čís. 139, na tomto názoru nic nemění. (Dřívější zákon o vyhlásování zákonů a nařízení ze dne 2. listopadu 1918, čís. 1 sb. z. a n., se o zařadování státních smluv do sbírky vůbec ani nezmiňoval.) Neboť tento zákon z 13. března 1919 upravuje jen vyhlásování zákonů a nařízení (toto označení pokládáme za nepřesné, neboť by mohlo vésti lehkou k úsudku, že státní smlouvy, jež se dle § 2. do sbírky zařadují jest též považovati buď za zá-

kon neb nařízení) a žádný způsob výkladu nevyvodí z toho, že by zařadění ve sbírku bylo nutné k platnosti smluv.

Mírové smlouvy jsou smlouvami mezinárodními (státními). Presidentem byly ratifikovány a Národním shromážděním schváleny. Publikovány však dosud nebyly. Zákonodárné sbory naše jsou asi téhož názoru, že publikace není třeba. Z á k o n e m (nikoli tedy snad pouhým nařízením, jehož platnost zkoumati jest právem soudce dle §u 102. úst. listiny) ze dne 30. ledna 1920, čís. 76 sb. z. a n., inkorporoval stát československý »podle ustanovení čl. 83. mírové smlouvy . . .« kraj Hlučínský. Opatřením stálého výboru Národního shromáždění dle §u 54. úst. list., jež přece má dle odst. 12. l. c. prozatímní platnost z á k o n a, inkorporováno Vitorazsko a Valčicko podle »ustanovení čl. 27. mírové smlouvy . . .«. Nelze si tedy představit ani, že by zákonodárné sbory inkorporovaly na základě dosud neplatných smluv! Přes to však dlužno upozorniti na rozličnou dikci obou uvedených zákonů, kde první z nich praví, že mírová smlouva s Německem »nabyla m e z i n á r o d n í p ů s o b n o s t í dne 10. ledna 1920«, kdežto druhý uvádí prostě, že mírová smlouva s Rakouskem »nabyla p ů s o b n o s t í dne 16. července 1920«. Jest rozdíl snad mezi mezinárodní působností a mezi působností bez přívlastku? Jsou snad při mezinárodní působnosti vázány pouze vlády států smlouvy sjednávajících, či též obyvatelstvo (občanstvo)? — Máme za to, že obojí jest též působnost a že použití různého výrazu jest jen pouhý lapsus linguae. Vždyť mírové smlouvy byly již před vydáním těchto zákonů Národním shromážděním schváleny, proč by měla býti snad vázána jimi pouze vláda? Přicházíme tudíž též k tomu závěru, že mírové smlouvy jsou platné a tedy i účinné také pro obyvatelstvo (občanstvo) bez publikace. Nejde zde však o změny státního území, kde Národní shromáždění dává souhlas formou ústavního zákona a kde tedy publikace jest nutná? (Prozatímní ústava ani tohoto požadavku neobsahuje.) Či vztahuje se to pouze na příští změny státního území, jež právě mírovými smlouvami bylo určeno? Změna předpokládá existenci státního území a takového před mírovými smlouvami právně nebylo, pokud se týče nově utvořeného státu československého. Nemyslíme tedy, že by v tomto směru mohly vzniknouti nějaké pochybnosti. Za Rakouska byl mutatis mutandis tentýž právní stav s výjimkou, již se dotýkáme níže.

II.

Zprávy o připravované publikaci mírových smluv ve Sbírce zákonů a nařízení, jakož i pověsti, že prý kromě technických a finančních obtíží takovéto rozsáhlé publikace jsou tu i jiné překážky, zavdaly asi v praxi podnět zabývatí se důkladněji touto otázkou a k pochybnostem, zda mírové smlouvy jsou bez této publikace platnými.

Obzvláště praktik-soudce při své nesporně výše kvalifikované práci přivykl jíti většinou věci až na kloub. Známa zásada »ius novit curia«, uložená mu opětne i ústavní listinou (§ 98.) a vyhrazené právo zkoumati při nařízení jeho platnost a při zákoně, byl-li řádně vyhlášen (§ 102. úst. list.), jsou takové membrum movens, že se nedivíte, když při vynášení rozsudku v rozhodovacích důvodech slyšíte bystrými alogické spojitosti nepostrádajícími právními vývody provázený výrok, že naše mírové smlouvy jsou neplatné, pokud se týče, pro občanstvo nezávazné, poněvadž nebyly dosud publikovány. Tak krajský soud v O. rozhoduje o této otázce jest toho názoru, že takovéto smlouvy potřebují souhlasu Národního shromáždění a »tento souhlas musí býti uveřejněn ve Sbírce zákonů«. V jiném rozhodnutí dotýká se této otázky ještě určitěji: »Takové smlouvy zavazují sice od okamžiku jejich řádného uzavření státy, jež tyto smlouvy uzavřely, ne však i státní úřady a občany dotýčných států. Pokud text těchto smluv nebyl řádně uveřejněn ve Sbírce zákonů, nesmí soud přihlížeti k takovým smlouvám jako pramenu práva. Při tom žádá se oficielní (úřední) vyhlášení celého textu smlouvy; nestačí, když v jiných nařízeních se o tom zmiňuje, že sporná smlouva byla již ratifikována presidentem republiky, nebo že některá část této smlouvy byla zákony a nařízenými státu uskutečněna.« Soudci-civilistovi tane na mysli zásada, že neznalost zákona, který byl řádně vyhlášen, nikoho neomlouvá (§ 2. všeob. zák. obč.) a že takové zákony pak zavazují všechny státní občany v zemích, kde byly vyhlášeny (§ 4. všeob. obč. zák.). A jest skutečně na první pohled při nejmenším pochybno, jak může dávat i zavazovati stát právními normami — a takové mírové smlouvy též obsahují — občanstvo, aniž by jim obsah jejich dal vyhlášením poznati! A přece máme za to, že v tom není nic protismyslného, má-li občan řídit se právní normou, státem vydanou, jež však vyhlášena nebyla. Neboť »náležitost vyhlášení zákona (nebo nařízení), není, jak se často slýchá, přirozenou (t. j. na výslovném ustanovení právního řádu nezávislou) podmínkou platnosti jeho«. (Weyr, Soustava čs. práva státního na str. 81.). Obsahuje-li tedy mezinárodní smlouva ustanovení závazná pro občanstvo, jež by snad jinak měla býti vydávána ve formě zákona, a ústavní listina (tedy zákon) stanoví podmínky platnosti takových státních smluv, aniž předpisuje vyhlášení, jsou jimi přes to občané vázáni, neboť ústavní listina, to jest ten zákon, který jim tyto závazky vlastně nepřímou ukládá. Z normativního hlediska jiného výkladu těžko najíti. Za Rakouska byl ovšem zastáván názor (tak na př. rozhodnutí býv. říš. soudu z 1./5. 1874, čís. 64, ve sbírce Hye čís. 55), na nějž se obě označená rozhodnutí krajského soudu v O. opírají, že, obsahuje-li státní smlouva takové normy, které by občanstvo zavazovaly k jistému plnění, musel by obsah těchto smluv býti přejat v zákon (byť i jen na př. uvozovacím zákonem), jež třeba v říš. zákonníku vyhlásiti. Názor tento měl

však normativní oporu v zákoně z 10. června 1869, č. 113 ř. z. o vyhlášení zákonů a nařízení v říš. zák., jenž určen byl dle §u 1. k z á v a z n é m u («verbindenden») vyhlášení, kdežto dle našeho cit. zákona o vyhlášení se státní smlouvy ve sbírku prostě jen zařadují.

Názor námi nadhozený by měl ovšem ještě další důsledky. Mohlo by se totiž státi, že by ustanovení o státních smlouvách pro občanstvo závazná byla v odporu s dřívějšími zákony! Lex posterior derogat priori? Zákony působí potud, pokud zákonodárce jich nepozměnil nebo výslovně nezrušil (§ 9. všeob. obč. zák.)! Státní smlouva zákonem není! Lze změnu zákona provést jinak než zákonem? Prakticky by ovšem dalo se to řešiti, aniž bychom na tuto otázku odpověděli. Vláda sjednavši takovou smlouvu a jsouc z ní druhému smluvnímu státu zavázána postarala by se přirozeně o provedení jejího obsahu zákonem.

A ještě jedna otázka! Jest taková nevyhlášená mírová smlouva právním pramenem? Máme též za to, že nikoliv. Vždyť soudce dle §u 98. úst. listiny jest vázán jen zákonem. A ústavní listina rozlišuje mezi zákony a státními smlouvami! A tu přicházíme zase k takové anomálii, že soudce jako občan jest vázán ustanoveními mírové smlouvy, kdežto u výkonu svého úřadu jich znáti nemusí, a strana, jež se na ně odvolává, musí jich existenci prokázati!

To jsou mezery a nedostatky řešení této otázky v našem platném právním řádě. Nadhodili jsme tak hlavní pochybnosti chtějíce eventuelně tím u interesentů vyvolati diskusi. Otázka v praxi je nejmýš akutní!

Máme ale za to, že pro případy, jež právě daly podnět k re-
visi této otázky, není ani třeba sahati až na samý její kořen.

Dle čl. 208. mírové smlouvy Saint-Germainské přešel totiž všecken statek a jmění býv. Rakousko-Uherska, pokud leží na území našem, na náš stát, který provádí též likvidaci. Poněvadž stát náš tvoří s čelnými mocnostmi protistranu Rakouska, jež dle mírových smluv za býv. monarchii, pokud se týče tuto jeho část, odpovídá, a mírová smlouva byla právoplatně mezi vládami obou smluvních stran sjednána, »jest na tyto převody hleděti jako na singulární sukcesí v určité právní poměry, důsledkem převzetí území«. (Jar. Kallab, Časop. pro vědu práv. a státní, roč. III., str. 161.). A tím se nám zdá pro civilistu-praktika legitimace čl. státu jakožto nynějšího subjektu takovýchto právních poměrů býti dána. Přes to však některé soudy vyhovují námítkám nedostatku aktivní legitimace na straně čl. fisku! Quid iuris!?